

MATEUSZ TUBISZ

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

e-mail: mateusz.tubisz@wp.pl

Zmiana imienia i nazwiska w trybie administracyjnoprawnym

Wprowadzenie

Imię powstało jako pierwsze i zaczęło funkcjonować w celu identyfikacji konkretnej osoby — najczęściej w gronie najbliższych lub w mniejszej grupie społecznej. Jednak wraz ze wzrostem liczby ludności konieczne było przypisanie dodatkowo nazwiska, z racji tego, iż samo imię nie było wówczas wystarczającym wskaźnikiem formalnego zindywidualizowania danej osoby. Pojawienie się nazwiska było zatem rezultatem ewolucji imienia i rozwoju społecznego¹. Obecnie każdemu człowiekowi po urodzeniu przypisuje się oba te elementy służące do jego identyfikacji. Poza tym są one czynnikiem wpływającym na porządek publicznoadministracyjny w państwie, gdyż są wskazywane w różnego rodzaju dokumentach, decyzjach, ewidencjach itp. Pełnią zatem funkcje porządkującą i koordynacyjną, które w znacznym stopniu ułatwiają działanie organów administracji publicznej. Co najistotniejsze z punktu widzenia pragmatyczności przedmiotowej pracy naukowej, obecnie bardzo wiele osób przekonanych jest, że ich dane w postaci imienia i nazwiska są ostateczne i niepodlegające jakimkolwiek modyfikacjom. W konsekwencji problemem badawczym niniejszego opracowania jest relacja między obecną regulacją odnoszącą się *stricte* do zmiany imienia i nazwiska a zasadą stałości i stabilności imion oraz nazwisk w aktualnie obowiązującym prawodawstwie. W dodatku niniejszy artykuł ma na celu zwiększenie świadomości społecznej w zakresie pragmatycznego wyjaśnienia procedury zmiany imienia i nazwiska, poddając ją jednocześnie konstruktywnej ocenie.

¹ J. Ostroróg-Sadowski, *O imieniu i nazwisku. Studium prawne*, Warszawa 1902, s. 1 n.

Zmiana imion i nazwisk w ujęciu historycznym

W dawnych czasach w Polsce o zmianie nazwiska decydowały tzw. sądy rugowe pozbawiające przestępców ich dotychczasowych nazwisk i nadające im jednocześnie nazwiska hańbiące, np. Złodziej². Owe nazwiska najczęściej pochodziły właśnie od określenia czynu zabronionego, którego dopuściła się dana osoba. W okresie międzywojennym kwestii zmiany nazwiska dotyczyły: ustawa z dnia 24 października 1919 r. w przedmiocie zmiany nazwisk³, ustawa z dnia 11 maja 1920 r. o uznaniu nazwisk przybranych podczas służby wojskowej⁴, ustawa z dnia 22 marca 1929 r. o zmianie nazwisk hańbiących, ośmieszających lub nieliczących z godnością człowieka⁵. Specyficznym trybem ówczesnych regulacji było to, że skutek zmiany nazwiska następował w stosunku do żony i dzieci mężczyzny dokonującego zmiany nazwiska. Kobieta w tym zakresie była traktowana przedmiotowo, gdyż mogła ona wносить o zmianę nazwiska jedynie gdy była niezamężna. Pierwszym powojennym aktem prawnym dotyczącym przedmiotowej tematyki był dekret z 10 listopada 1945 r. o zmianie i ustaleniu imion i nazwisk⁶, nowelizowany dekretem z 28 października 1947 r.⁷, ustawą z 30 grudnia 1948 r.⁸ i ustawą z 29 grudnia 1951 r.⁹ Co istotne, na obszarze tzw. ziem odzyskanych podstawowe znaczenie miało *de facto* rozporządzenie Ministrów Administracji Publicznej i Ziem Odzyskanych z 7 grudnia 1948 r. w sprawie właściwości władz do orzekania o zmianie imion i nazwisk niektórych kategorii osób¹⁰. Natomiast w dniu 15 listopada 1956 r. uchwalono ustawę o zmianie imion i nazwisk, która obowiązywała do momentu wejścia w życie obecnie obowiązującej ustawy z dnia 17 października 2008 r. o zmianie imienia i nazwiska, czyli do dnia 13 czerwca 2009 r.¹¹ Należy wskazać, iż z historycznego punktu widzenia administracyjna instytucja zmiany imienia i nazwiska była wielokrotnie nowelizowana, co świadczy o tym, iż wcześniejsze uregulowania były nieostre, nieprecyzyjne i niedostosowane do ówczesnych czasów oraz panujących warunków społeczno-ekonomicznych.

² G. Tylec, *Imię i nazwisko osoby fizycznej oraz ich ochrona w polskim prawie cywilnym*, Lublin 2013, s. 96.

³ Dz.U. R.P. Nr 88, poz. 478 z późn. zm.

⁴ Dz.U. R.P. Nr 42, poz. 251 z późn. zm.

⁵ Dz.U. R.P. z 1930 r. Nr 3, poz. 16 z późn. zm.

⁶ Dz.U. Nr 56, poz. 310 z późn. zm.

⁷ Dz.U. Nr 66, poz. 405.

⁸ Dz.U. z 1949 r. Nr 4, poz. 21.

⁹ Dz.U. z 1952 r. Nr 3, poz. 18.

¹⁰ Dz.U. z 1948 r. Nr 60, poz. 473.

¹¹ G. Tylec, *op. cit.*, s. 97.

Obecna regulacja prawna w Polsce

W Polsce zmianę imienia i nazwiska obywatela polskiego reguluje *stricte* ustawa z dnia 17 października 2008 r. o zmianie imienia i nazwiska¹², składająca się zaledwie z 18 artykułów. Należy zwrócić uwagę, że jest to paradoksalnie bardzo krótki, lecz treściwy akt prawa, a jednocześnie rzadko zmieniający się, uwzględniając ciągle nowelizacje administracyjnych aktów prawnych.

W niektórych przypadkach należy jednak postępować na podstawie przepisów ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. — Prawo o aktach stanu cywilnego¹³, albowiem np. zgodnie z art. 70 rodzice mogą w ciągu sześciu miesięcy od daty sporządzenia aktu urodzenia złożyć kierownikowi urzędu stanu cywilnego pisemne oświadczenia o zmianie imienia lub imion dziecka.

Zakres podmiotowy ustawy unormowany został na samym początku, tj. w artykule 2. Na jego podstawie stwierdza się, kto dokładnie może wystąpić z wnioskiem o zmianę imienia lub nazwiska, tj. obywatel polski, cudzoziemiec nieposiadający obywatelstwa żadnego państwa, jeżeli ma w Rzeczypospolitej Polskiej miejsce zamieszkania i cudzoziemiec, który uzyskał w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy¹⁴. Tak więc tylko te trzy wymienione podmioty mają przymiot strony w postępowaniu o zmianę imienia lub nazwiska. Kolejnym bardzo ważnym zagadnieniem są pojęcia „zmiany imienia” oraz „zmiany nazwiska”, które zostały uregulowane w następnym przepisie. W myśl tego zmiana imienia oznacza zastąpienie wybranego imienia innym imieniem, zastąpienie dwóch imion jednym imieniem lub odwrotnie — dodanie drugiego imienia, zmianę pismowni imienia lub imion lub zmianę kolejności imion¹⁵.

Należy pamiętać, że gdy osoba zamierza pozbyć się swojego drugiego imienia, to mimo iż wydawać by się mogło, że powinna kierować wniosek o usunięcie drugiego imienia, to jednak musi być to wniosek o zmianę imienia z racji tego, iż formalnie w tym przypadku następuje zmiana w postaci usunięcia drugiego imienia. Z prawnego oraz administracyjnego punktu widzenia jest to zasadnicza różnica, gdyż oficjalnie pierwsze i drugie imię są traktowane jako dwa kompatybilne elementy, które składają się na jedno, pełne imię. A więc niedopuszczalne jest postulowanie wobec kierownika urzędu stanu cywilnego o usunięcie drugiego imienia, ponieważ teoretycznie istnieje tylko jedno imię, które może składać się z dwóch członów.

¹² Ustawa z dnia 17 października 2008 r. o zmianie imienia i nazwiska, tekst jedn. Dz.U. z 2016 r. poz. 10 (dalej: u.z.i.n.).

¹³ Ustawa z dnia 28 listopada 2014 r. — Prawo o aktach stanu cywilnego, tekst jedn. Dz.U. z 2016 r. poz. 2064, art. 70.

¹⁴ U.z.i.n., art. 2.

¹⁵ *Ibidem*, art. 3.

Zmiana nazwiska oznacza zaś zmianę na inne nazwisko, zmianę pisowni nazwiska lub zmianę nazwiska ze względu na formę właściwą dla rodzaju żeńskiego lub męskiego¹⁶. Tak więc może ona dotyczyć zarówno nazwiska rodowego, czyli wpisanego do aktu urodzenia w związku z urodzeniem się dziecka — co do zasady ono jest nazwiskiem jednego rodzica lub nazwiskiem nabytym w związku z zawarciem związku małżeńskiego — jak i nazwiska noszonego w wyniku administracyjnej zmiany¹⁷. Zmiana może polegać na przybraniu nowego nazwiska składającego się z dwóch członów, z których żaden nie ma nic wspólnego z dotychczasowym¹⁸.

W ramach ciekawostki trzeba zwrócić uwagę, iż nie można dokonać zmiany nazwiska na nazwisko historyczne, wslawione w dziedzinie kultury, nauki, działalności politycznej, społecznej albo wojskowej, chyba że osoba ubiegająca się o zmianę ma członków rodziny o tym nazwisku¹⁹. Jest to tzw. przesłanka negatywna.

Odmowa udzielenia zgody na zmianę nazwiska będzie więc dotyczyła takich nazwisk jak Chrobry, Jagiełło, Sobieski, Matejko, Mickiewicz, Piłsudski, Wałęsa, Wojtyła itp. Poza wymienionymi wyżej oczywistymi przykładami, dokonanie oceny, czy konkretne nazwisko jest historyczne bądź wslawione w dziedzinie kultury, działalności politycznej, społecznej albo wojskowej, może wielokrotnie rodzić poważne wątpliwości interpretacyjne. Ostateczne ich rozstrzygnięcie należy do organu uprawnionego do zmiany nazwiska i będzie podlegało kontroli wojewody i sądu administracyjnego²⁰.

Należy uznać ów przepis za trafne stanowisko ustawodawcy, gdyż z jednej strony zmiana nazwiska ma być dokonywana tylko w wyjątkowych okolicznościach, ponieważ jest ona przedmiotem ciągłego obrotu prawnego, który powinien być stabilny, z drugiej zaś — nadzwyczaj osobliwe polskie nazwiska powinny być szanowane i chronione jako polskie dobro narodowe.

Jak wynika z art. 9 ustawy o zmianie imienia lub nazwiska, podstawą do zmiany imienia lub nazwiska obywatela polskiego może być jedynie złożony przez niego wniosek²¹. Ustawodawca nie przewidział więc zmiany imienia lub nazwiska z urzędu, bez wniosku bądź wbrew woli osoby, która je nosi. Ponadto nie jest także możliwe dokonanie zmiany imienia i nazwiska osoby zmarłej²². Ustawa przewiduje odstępstwo od zasady, stanowiąc, że osoby zamieszkałe za granicą ów wniosek mogą złożyć za pośrednictwem konsula Rzeczypospolitej

¹⁶ *Ibidem*, art. 3.

¹⁷ G. Tylec, *op. cit.*, s. 98.

¹⁸ R. Rajkowski, *Zmiana nazwiska. Studium z zakresu prawa administracyjnego*, Warszawa 1955, s. 71.

¹⁹ U.z.i.n., art. 5.

²⁰ P. Ruczkowski, *op. cit.*, s. 50.

²¹ U.z.i.n., art. 9.

²² G. Tylec, *op. cit.*, s. 99.

Polskiej, wskazując kierownika urzędu stanu cywilnego, któremu ma zostać przekazany wniosek²³.

Z treści art. 61 par. 2 kodeksu postępowania administracyjnego wynika, że organ administracji publicznej może wyjątkowo, ze względu na szczególnie ważny interes strony, wszcząć postępowanie z urzędu także w sprawie, w której przepis prawa wymaga wniosku strony. Warunkiem kontynuowania takiego postępowania jest zgoda strony. W razie nieuzyskania aprobaty organ jest zobowiązany umorzyć postępowanie. Należy przyjąć, że nie jest dopuszczalne zastosowanie tego przepisu w postępowaniu w sprawie zmiany imienia lub nazwiska, ponieważ wszczęcie takiego postępowania z urzędu mogłoby spowodować naruszenie dóbr osobistych²⁴. Poza tym oświadczenie woli jednostki w postaci żądania wszczęcia postępowania określa przedmiot i granice sprawy administracyjnej, a to oznacza, że „organ administracyjny nie jest właściwy do zmiany tego przedmiotu”²⁵. W razie wątpliwości co do przedmiotu postępowania żądanie należy do strony a nie do sfery ocennej organu administracji.

Ustawodawca z kolei w sposób związany ujmuje zakres wniosku o zmianę imienia lub nazwiska. Zgodnie z art. 11 ustawy winien on zawierać:

- 1) dane osoby, której zmiana dotyczy:
 - a) imię (imiona) i nazwisko oraz nazwisko rodowe;
 - b) wskazanie kierownika urzędu stanu cywilnego, który sporządził akt urodzenia oraz akt małżeństwa, jeżeli zmiana imienia lub nazwiska będzie dotyczyła tego aktu;
 - c) numer Powszechnego Elektronicznego Systemu Ewidencji Ludności (PESEL), jeżeli został nadany;
- 2) imię lub nazwisko, na jakie ma nastąpić zmiana;
- 3) wskazanie miejsca sporządzenia aktu urodzenia małoletnich dzieci, jeżeli zmiana imienia lub nazwiska będzie dotyczyła tych aktów;
- 4) adres do korespondencji wnioskodawcy;
- 5) uzasadnienie;
- 6) oświadczenie wnioskodawcy, że w tej samej sprawie nie złożył wcześniej wniosku do innego kierownika urzędu stanu cywilnego lub nie została wydana już decyzja odmowna²⁶.

Gdy wniosek o zmianę imienia lub nazwiska jest składany osobiście, wnioskodawca jest zobligowany do przedstawienia urzędnikowi dokumentu tożsamości do wglądu — najczęściej dowodu osobistego — w celu weryfikacji prawdziwości danych osobowych.

²³ M. Ura, *Administracyjnoprawne zagadnienia imion i nazwisk*, Rzeszów 2015, s. 111.

²⁴ P. Ruczkowski, *op. cit.*, s. 25.

²⁵ M. Ura, *op. cit.*, s. 110.

²⁶ U.z.i.n., art. 11.

Natomiast zakres przedmiotowy obecnie obowiązującej ustawy o zmianie imienia i nazwiska dotyczy problematyki zmiany na inne imię lub nazwisko, właściwości organów administracji publicznej oraz właściwego trybu postępowania w tego rodzaju sprawach²⁷. Warto zaznaczyć, iż w sprawach nieuregulowanych zastosowanie mają odpowiednio przepisy ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. — Kodeks postępowania administracyjnego²⁸. Z artykułu 12 ustawy o zmianie imienia i nazwiska wynika, iż rozstrzygnięcie zapada w formie decyzji administracyjnej. Może ono przybrać postać wyrażenia zgody bądź odmowy zmiany imienia lub nazwiska — owa rezolucja podlega natychmiastowemu wykonaniu²⁹. Decyzję wydaje kierownik urzędu stanu cywilnego, właściwy ze względu na miejsce pobytu stałego wnioskodawcy albo jego zastępca, a w wypadku braku takiego miejsca — kierownik urzędu stanu cywilnego, właściwy ze względu na ostatnie miejsce pobytu stałego wnioskodawcy, albo jego zastępca. W skrajnych przypadkach — co w praktyce prawie się nie zdarza — jeżeli nie można ustalić właściwości w powyższy sposób, do spraw zmiany imienia lub nazwiska właściwy będzie kierownik urzędu stanu cywilnego, właściwy dla miasta stołecznego Warszawy albo jego zastępca.

Przedstawiając zagadnienie zmiany imienia i nazwiska, należy również wspomnieć o instytucji świadka koronnego³⁰. Trzeba jednak zaznaczyć, że zmiana imienia i nazwiska w tym zakresie nie następuje na skutek decyzji administracyjnej wydanej na podstawie ustawy o zmianie imienia i nazwiska, tylko na podstawie ustawy o świadku koronnym. Jak stwierdza M. Chmaj, ustawa ta umożliwi nie tyle zmianę imienia i nazwiska, ile raczej zmianę dokumentów na zawierające inne personalia³¹.

Postępowanie administracyjne w zakresie zmiany imienia i nazwiska jest dwuinstancyjne. Prawo zaskarżenia decyzji organu pierwszej instancji wynika z art. 78 Konstytucji RP, zgodnie z którym każda ze stron ma prawo do zaskarżenia orzeczeń i decyzji wydanych w pierwszej instancji. Organem odwoławczym w odniesieniu do decyzji wydanych przez kierownika urzędu stanu cywilnego jest wojewoda³². Uzasadnieniem funkcjonowania instytucji odwołania od decyzji administracyjnej jest nie tylko ochrona praw podmiotowych jednostki, lecz także ochrona obiektywnego porządku prawnego³³. Wobec tego za słuszne należy

²⁷ G. Tylec, *op. cit.*, s. 98.

²⁸ Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. — Kodeks postępowania administracyjnego, tekst jedn. Dz.U. z 2016 r. poz. 23 z późn. zm. (dalej: k.p.a.).

²⁹ U.z.i.n., art. 12.

³⁰ Ustawa z dnia 25 czerwca 1997 r. o świadku koronnym — tekst jedn. Dz.U. z 2016 r. poz. 1197.

³¹ M. Chmaj, *Prawo administracyjne materialne*, Warszawa 2005, s. 221.

³² M. Ura, *op. cit.*, s. 134.

³³ Z.R. Kmiciek, *Oświadczenie procesowe stron w ogólnym postępowaniu administracyjnym*, Lublin 2008, s. 444.

uznać sprawowanie przez wojewodę i sądy administracyjne pieczy nad właściwym i legalnym przebiegiem toku postępowania.

Liberalizacja prawa polskiego w zakresie nadawania imion i nazwisk oraz ich zmiany wychodzi naprzeciw zmianom zachodzącym w polskim społeczeństwie oraz służy dostosowaniu polskiego prawa do przepisów unijnych i polskich zobowiązań międzynarodowych. Zmiany te niewątpliwie wiążą się także ze wzrastającą liczbą cudzoziemców w Polsce i potrzebą dostosowania prawa do celów polityki migracyjnej. Na potwierdzenie Naczelny Sąd Administracyjny wyraził pogląd w sprawie imion obcojęzycznych w wyroku, w którym stwierdził, że dopuszczalna jest zmiana polskich imion i nazwisk na inne, o niepolskim brzmieniu, jeżeli wynika ona z istnienia dostatecznie ważnych przyczyn³⁴. Z kolei w ustawie z 2008 r. o zmianie imienia i nazwiska ustawodawca pośród ważnych powodów do zmiany imienia nie wskazał jego niepolskiego brzmienia, co daje nadzieję na prawidłowe działanie organów administracji publicznej w tym zakresie, zwłaszcza w kontekście braku zakazu nadawania imion obcych (obcojęzycznych). Za to zgodnie z art. 15 ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. — Prawo prywatne międzynarodowe (tekst jedn. Dz.U.2015.1792.), do nabycia albo zmiany imienia lub nazwiska stosuje się prawo właściwe do oceny skutków zdarzenia, które prowadzi do nabycia albo zmiany imienia lub nazwiska. Jednakże wybór nazwiska przy zawarciu lub rozwiązaniu małżeństwa podlega prawu ojczystemu każdego z małżonków³⁵.

Pozytywne przesłanki zmiany imienia i nazwiska

Ustawa o zmianie imienia i nazwiska ukształtowana została na podstawie dogmatu stabilizacji nazwiska, które podlega zmianie jedynie co do zasady w sytuacji zmiany stanu cywilnego osoby. Jednak pewność obrotu prawnego oraz zasady współżycia społecznego uzasadniają postulat istnienia „ważnych powodów” (w przeszłości — ważnych względów) jako warunku dokonania w trybie administracyjnym zmiany imienia lub nazwiska³⁶. Procedura zmiany imienia i nazwiska jest więc zarezerwowana dla wyjątkowych przypadków. Katalog przesłanek pozytywnych zmiany imienia i nazwiska został zawarty w art. 4 ustawy o zmianie imienia i nazwiska³⁷. Zgodnie z jego treścią pozytywną przesłanką są wyłącznie ważne powody, w szczególności gdy dotyczą zmiany:

1) imienia lub nazwiska ośmieszającego albo nieliczącego z godnością człowieka;

³⁴ Wyrok NSA OZ w Gdańsku z dnia 29 czerwca 1983 r., SA/Gd 278/83.

³⁵ Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. — Prawo prywatne międzynarodowe, tekst jedn. Dz.U. z 2015 r. poz. 1792, art. 15.

³⁶ G. Tylec, *op. cit.*, s. 99.

³⁷ U.z.i.n., art. 4.

- 2) na imię lub nazwisko używane;
- 3) na imię lub nazwisko, które zostało bezprawnie zmienione;
- 4) na imię lub nazwisko noszone zgodnie z przepisami prawa państwa, którego obywatelstwo również się posiada.

Cudzoziemiec, który uzyskał w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy, może dokonać zmiany imienia lub nazwiska wyłącznie ze szczególnie ważnych powodów związanych z zagrożeniem jego życia, zdrowia, wolności lub bezpieczeństwa osobistego.

Jednocześnie należy zwrócić uwagę, że powyższy katalog przesłanek pozytywnych nie jest katalogiem zamkniętym, na co wskazuje zwrot „istnieją w szczególności”. Co więcej, podkreślenia przez ustawodawcę, iż zmiany można dokonać „wyłącznie” z ważnych powodów, nie było w poprzednio obowiązującej ustawie, co w praktyce wpływać mogło na całkowicie dowolną ocenę przyczyn dokonywaną przez kierowników urzędu stanu cywilnego³⁸. Nadto podkreślenie to w większym zakresie uwypukla zasadę stabilizacji nazwisk. Jednak obecna ustawa nie zawiera definicji pojęcia „ważne powody”, pozostawiając tym samym dużą swobodę i luz decyzyjny organowi administracji w wydaniu rozstrzygnięcia, które ma charakter wysoce uznaniowy. Wydanie decyzji uznaniowej, której treść oparta jest na klauzuli odsyłającej, podlega zaś — jak wcześniej wspomniano — kontroli sądowej. Na potwierdzenie warto przywołać stanowisko Naczelnego Sądu administracyjnego, zgodnie z którym „użycie przez prawodawcę określeń prawnie niezdefiniowanych (tzw. wyrażen nieostrych) zobowiązuje organ sprawujący kontrolę legalności decyzji wydanych na podstawie przepisów używających takich określeń — do rozważenia, czy dokonana przez organ administracji państwowej ocena okoliczności sprawy nie nosi cech dowolności lub nie przekroczyła dopuszczalnej granicy swobody interpretacji tych określeń na tle konkretnego stanu faktycznego”³⁹.

W literaturze podnosi się, iż: „Pierwszy ze wskazanych przez ustawodawcę powodów (nazwisko ośmieszające lub biellicujące z godnością człowieka) wiąże się z pejoratywną cechą nazwiska, wyznaczoną formą gramatyczną, nadającą mu ujemne znaczenie. Nazwisko ośmieszające sprawia, że osoba je używająca staje się (bądź stać się może potencjalnie) obiektem śmiechu, kpin lub drwiny”⁴⁰.

Kolejno, w literaturze przedmiotu podano przykłady zaczerpniętych z ogłoszeń zamieszczonych w prasie codziennej oraz dziennikach urzędowych nazwisk zakwalifikowanych do ośmieszających lub biellicujących z godnością człowieka, które w minionym okresie zmieniono w trybie administracyjnym. I tak są to nazwiska:

³⁸ M. Ura, *op. cit.*, s. 117.

³⁹ Wyrok NSA z dnia 26 maja 1981 r., SA 974/81, ONSA 1981, nr 1, poz. 49.

⁴⁰ Z. Łuniewska, *Zmiana imion i nazwisk*, [w:] *Materiałne prawo administracyjne. Pojęcie, instytucje, zasady*, red. M. Stal, Warszawa 2005, s. 79.

1) utworzone od słów używanych w języku potocznym na wyrażenie ujemnego sądu o kwalifikacjach moralnych osoby, m.in.: Pokraka, Ciapa, Chłystek, Gamoń;

2) będące nazwami takich zwierząt, roślin lub przedmiotów, które ze względu na ich pewne charakterystyczne właściwości albo przeznaczenie użytkowe narażają osoby noszące je na żartobliwe lub pogardliwe uwagi lub docinki, m.in.: Osioł, Gnida, Śledź, Pluskwa;

3) utworzone od wyzwick, nazw zawodów lub takich właściwości ciała, lub charakteru, które ośmieszają, m.in.: Pośladek, Kutasiewicz, Pinda, Siuśka;

4) z brzmieniem (skojarzenie głosek, krótkość itp.) narażającym na śmieszność, m.in.: Bździon, Pędzibyk, Mocygęba, Świnionoga⁴¹.

Nie ma wątpliwości co do tego, że organ badający zmianę nazwiska obowiązany jest brać pod uwagę również istnienie innych, niewymienionych wyraźnie w ustawie, ważnych powodów, które zostały mu przedstawione przez wnioskodawcę. Na organie orzekającym ciąży obowiązek wnikliwego zbadania stanu faktycznego, na którym oparte jest żądanie strony zgodnie z regułami dowodowymi rządzącymi w postępowaniu administracyjnym⁴². W orzecznictwie sądowym podkreślono, iż podstawą do zmiany nazwiska winny być okoliczności szczególne, a nawet można by stwierdzić — nadzwyczajne w danej sprawie⁴³.

Organ administracji publicznej orzekający w sprawie nie może pominąć sfery subiektywnego odczucia osoby wnioskującej o zmianę⁴⁴. Na potwierdzenie tego stwierdzenia warto zauważyć, iż zmiana imienia lub nazwiska może nastąpić tylko w trybie wnioskowym. Wynika z tego, że strona składa wnioszek, a więc mamy tutaj do czynienia z domniemaniem subiektywizmu. Ponadto pojęcie „ważnych powodów” nie może być interpretowane wyłącznie przez pryzmat subiektywnych przeżyć strony żądającej zmiany, lecz muszą istnieć ku temu również zobiektywizowane i zrationalizowane kryteria ocen⁴⁵.

Kwestią podstawową rozstrzygnięć w tego rodzaju sprawach powinna więc być motywacja wnioskodawcy, przywołane przez niego argumenty i okoliczności, które w jego odczuciu mogą wywoływać wrażenie potrzeby zmiany imienia bądź nazwiska. Jeśli przedstawione w sprawie dowody i argumentacja oceniona z punktu widzenia obiektywnego obserwatora doprowadzi do wniosku, iż chęć zmiany nazwiska nie jest jedynie przejawem obiektywnie nieuzasadnionej zachcianki wnioskodawcy lub też przejawem jego ekstrawagancji, wnioskodawcy powinna zostać wydana decyzja o zmianie imienia bądź nazwiska⁴⁶.

⁴¹ P. Ruczkowski, *op. cit.*, s. 39.

⁴² J. Blicharz, *Komentarz do ustaw o zmianie imion i nazwisk. Prawo o stowarzyszeniach*, Wrocław 1997.

⁴³ Wyrok NSA z dnia 25 października 2005, II OSK 125/05, Lex/el. nr 201425.

⁴⁴ Wyrok NSA z dnia 8 września 1981 r., II SA 346/81, LEX nr 1694573.

⁴⁵ Wyrok NSA z dnia 9 lipca 1993 r., S.A. 605/93, ONSA 1994, nr 3, poz. 110.

⁴⁶ G. Tylec, *op. cit.*, s. 102.

Zła sytuacja finansowa strony, posługiwanie się nowym nazwiskiem przez trzy lata w związku małżeńskim, posiadanie wszystkich dokumentów na to nazwisko czy też dobre samopoczucie w związku z używaniem takiego nazwiska nie mogą stanowić „ważnych powodów” do zmiany nazwiska⁴⁷.

W orzecznictwie stwierdzono także, że „zmiana nazwiska, polegająca na dodaniu jako drugiego jego członu nazwy przedsiębiorstwa (firmy) prowadzonego przez wnioskodawcę i motywowana dążeniem do ułatwień w działalności gospodarczej, nie jest uzasadniona ważnymi względami”⁴⁸.

Jednak warto wskazać, iż wiążącą podstawą do zmiany nazwiska jest jego forma w postaci imienia. Jest to motywowane tym, że nazwisko o brzmieniu imienia znacznie utrudnia rozdzielenie, która część danych osoby jest jej imieniem, która zaś nazwiskiem.

Zgodnie z aktualnym stanowiskiem Sądu Najwyższego konsekwencją przeprowadzenia operacji chirurgicznej, której rezultatem jest zmiana cech płciowych osoby, skutkuje dokonaniem tzw. wpisu dodatkowego w aktach stanu cywilnego⁴⁹. A zatem zmiana imienia transseksualisty może nastąpić w trybie ustawy o zmianie imion i nazwisk⁵⁰.

Sytuacją często występującą w praktyce jest zmiana nazwiska dziecka, mogąca być następstwem administracyjnej zmiany nazwiska rodziców, albowiem zgodnie z art. 8 ustawy o zmianie imienia i nazwiska zmiana nazwiska obojga rodziców rozciąga się na małoletnie dzieci i na dzieci, które zrodzą się z tego małżeństwa. Zmiana nazwiska jednego z rodziców rozciąga się na małoletnie dziecko tylko wówczas, gdy drugi z rodziców wyraził na to zgodę, chyba że nie ma on pełnej zdolności do czynności prawnych, nie żyje lub nie jest znany albo jest pozbawiony władzy rodzicielskiej. Gdy dziecko ukończyło 13 lat, potrzebna jest również jego zgoda. W wypadku braku zgody dziecko pozostaje przy swoim dotychczasowym nazwisku⁵¹.

Podsumowanie

W dzisiejszym społeczeństwie funkcjonowanie bez imienia i nazwiska jest wręcz niemożliwe. Oba elementy pełnią obecnie dwie podstawowe funkcje: służą do oficjalnego urzędowego oznaczenia człowieka oraz do wyróżnienia w kontaktach towarzyskich z innymi ludźmi. Nie mogą jednak służyć wartościowa-

⁴⁷ Wyrok NSA z dnia 25 października 2005 r., II OSK 125/05, Lex/el. nr 201425.

⁴⁸ Wyrok NSA z dnia 9 lipca 1993 r., ONSA 1994, nr 3, poz. 110.

⁴⁹ Postanowienie SN z dnia 22 marca 1991 r., III CRN 28/91, PS 1991, nr 5–6, s. 118–121.

⁵⁰ M. Adamczyk, *Zmiana płci w świetle aktualnego stanu prawnego*, PS 2006, nr 11–12, s. 206 n.

⁵¹ P. Ruczkowski, *op. cit.*, s. 33.

niu człowieka⁵². Procedura zmiany imienia i nazwiska nie jest zawiłym trybem w postępowaniu administracyjnym. Jej prostota polega na obligatoryjności złożenia tylko jednego nieskomplikowanego wniosku, którego wzór można pobrać w każdym urzędzie stanu cywilnego. Natomiast trudność w tej materii najczęściej sprawia odpowiednie uzasadnienie zmiany imienia i nazwiska, tak aby wykazać, iż przedstawiony we wniosku stan faktyczny mieści się w pojęciu „ważny powód”. W tej sytuacji osoba ubiegająca się o zmianę imienia czy nazwiska w toku postępowania administracyjnego powinna wykazać, iż zachodzą względem niej „ważne powody”, a więc legitymuje się taką cechą, że w sposób niewątpliwy i oczywisty zasługuje na zmianę imienia i nazwiska. Warto pamiętać, że ciężar dowodu spoczywa na tym, kto z danego faktu wywodzi skutki prawne. Ocena tych okoliczności należy jednak do kierownika urzędu stanu cywilnego, przy czym organ ten nie może kierować się swobodnym uznaniem przy wydawaniu decyzji, ma natomiast prawo swobodnej oceny materiału dowodowego, zgodnie z art. 80. k.p.a. Subsumpcja przedstawionego stanu faktycznego pod normę prawną dotyczącą „ważnych powodów” skutkować będzie pozytywnym rozpatrzeniem wniosku przez urzędnika. Samo przesłanie decyzji o zmianie imienia i nazwiska nie skutkuje zaś wydaniem nowego aktu stanu cywilnego, a jedynie wpisaniem do istniejącego aktu wzmianki dodatkowej. Jednakowoż w tym przypadku uznanie administracyjne nie odbiega w zakresie przedmiotowej ustawy od innych w rodzajowo podobnych regulacjach.

Należy pamiętać, iż wydana decyzja administracyjna podlega najpierw kontroli wojewody, następnie — kontroli sądowej. To daje konstytucyjną gwarancję ochrony praw jednostki przed działaniami administracji, a jednocześnie zapewnia realizację publicznego prawa podmiotowego jednostki wobec państwa.

Na końcu warto wskazać, iż rozważania dotyczące obowiązującej przedmiotowej regulacji należy przenieść na grunt związany z możliwością zmiany imienia, co do którego stosować trzeba zasadę względnej stabilizacji imion. Musi ona polegać na możliwości zmiany imienia jedynie ze względu na ważne, wręcz wyjątkowe, powody, które należy wnikliwie i krytycznie zbadać w postępowaniu administracyjnym. Demokratyczne państwo prawa, stojąc na straży pewności i stabilności prawa, w tym — organu administracji publicznej, winno dostrzegać sytuacje, w których z punktu widzenia obywatela konieczne będzie dokonanie zmiany jego imienia lub nazwiska. Na tle dopuszczalności zmiany imienia i nazwiska widać wyraźnie ścieranie się idei stałości, stabilności i quasi-niezmienności imienia oraz nazwiska z ideą prawa jednostki do dysponowania swoim imieniem i nazwiskiem oraz rolą państwa jako strażnika kompromisu między tymi pryncypiami.

⁵² E. Smoktunowicz, *Status administracyjnoprawny obywatela*, [w:] *System prawa administracyjnego*, t. IV, red. T. Rabska, Wrocław 1980, s. 19.

The change of the first name and last name in the mode administrative law

Summary

Scientific work explains the procedure for changing the name on the basis of administrative law. Initially, it refers to earlier regulations and historical traditions. Subsequently, it describes the current concepts in Poland, indicating that the most important piece of legislation on this issue is the Act of 17 October 2008. To change the name, which plays a fundamental role in determining, for example on the subjective and objective scope of the Act, as also presenting a catalog of positive evidence, which must be met in order, first or last name may have been changed. Most importantly, the research work analyzed the concept of „valid reasons” that must exist for the applicant to be able to rule on his case had been positive. The whole work was crowned substantial completion, assessment of the current regulation, as well as the indication of conduct for effectively applying to change the name or surname.

Keywords: change, name, last name, request, administrative law.

Bibliografia

- Adamczyk M., *Zmiana płci w świetle aktualnego stanu prawnego*, PS 2006, nr 11–12.
- Blicharz J., *Komentarz do ustaw o zmianie imion i nazwisk. Prawo o stowarzyszeniach*, Wrocław 1997.
- Chmaj M., *Prawo administracyjne materialne*, Warszawa 2005.
- Kmieciak Z.R., *Oświadczenie procesowe stron w ogólnym postępowaniu administracyjnym*, Lublin 2008.
- Łuniewska Z., *Zmiana imion i nazwisk*, [w:] *Materialne prawo administracyjne. Pojęcie, instytucje, zasady*, red. M. Stal, Warszawa 2005.
- Ostroróg-Sadowski J., *O imieniu i nazwisku. Studium prawne*, Warszawa 1902.
- Rajkowski R., *Zmiana nazwiska. Studium z zakresu prawa administracyjnego*, Warszawa 1955.
- Ruczkowski P., *Imię i nazwisko w prawie polskim*, Kielce 2010.
- Smoktunowicz E., *Status administracyjnoprawny obywatela*, [w:] *System prawa administracyjnego*, t. IV, red. T. Rabska, Wrocław 1980.
- Tylec G., *Imię i nazwisko osoby fizycznej oraz ich ochrona w polskim prawie cywilnym*, Lublin 2013.
- Ura M., *Administracyjnoprawne zagadnienia imion i nazwisk*, Rzeszów 2015.

Wykaz aktów prawnych (chronologicznie)

- Ustawa z dnia 24 października 1919 r. w przedmiocie zmiany nazwisk, Dz.U. R.P. Nr 88, poz. 478 z późn. zm.
- Dekret z dnia 10 listopada 1945 r. o zmianie i ustaleniu imion i nazwisk, Dz.U. Nr 56, poz. 310 z późn. zm.
- Dekret z dnia 28 października 1947 r. o zmianie dekretu z dnia 10 listopada 1945 r. o zmianie i ustaleniu imion i nazwisk, Dz.U. Nr 66, poz. 405.

- Ustawa z dnia 11 maja 1920 r. o uznaniu nazwisk przybranych podczas służby wojskowej, Dz.U. R.P. Nr 42, poz. 251 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 22 marca 1929 r. o zmianie nazwisk hańbiących, ośmieszających lub bielniczących z godnością człowieka, Dz.U. R.P. z 1930 r. Nr 3, poz. 16 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 30 grudnia 1948 r. o zmianie dekretu z dnia 10 listopada 1945 r. o zmianie imienia i ustaleniu imion i nazwisk, Dz.U. z 1949 r. Nr 4, poz. 21.
- Ustawa z dnia 29 grudnia 1951 r. w sprawie zmiany dekretu o zmianie i ustaleniu imion i nazwisk, Dz.U. z 1952 r. Nr 3, poz. 18.
- Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. — Kodeks postępowania administracyjnego, tekst jedn. Dz.U. z 2016 r. poz. 23 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 25 czerwca 1997 r. o świadku koronnym, tekst jedn. Dz.U. z 2016 r. poz. 1197.
- Ustawa z dnia 17 października 2008 r. o zmianie imienia i nazwiska, tekst jedn. Dz.U. z 2016 r. poz. 10.
- Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. — Prawo prywatne międzynarodowe, tekst jedn. Dz.U. z 2015 r. poz. 1792.
- Ustawa z dnia 28 listopada 2014 r. — Prawo o aktach stanu cywilnego, tekst jedn. Dz.U. z 2016 r. poz. 2064.

Wykaz orzeczeń sądowych (chronologicznie)

- Wyrok NSA z dnia 26 maja 1981 r., SA 974/81, ONSA 1981, nr 1, poz. 49.
- Wyrok NSA z dnia 8 września 1981 r., II SA 346/81, LEX nr 1694573.
- Wyrok NSA OZ w Gdańsku z dnia 29 czerwca 1983 r., SA/Gd 278/83.
- Postanowienie SN z dnia 22 marca 1991 r., III CRN 28/91, PS 1991, nr 5–6.
- Wyrok NSA z dnia 9 lipca 1993 r., SA 605/93, ONSA 1994, nr 3, poz. 110.
- Wyrok NSA z dnia 25 października 2005 r., II OSK 125/05, Lex/el. nr 201425.